

Müzik coğrafyası üzerine bir araştırma: Manisa türküleri*

A Research on music geography: Manisa folk songs

Gönderim Tarihi / Received: 11.03.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 11.09.2021

Doi: <https://doi.org/10.31795/baunsobed.894077>

Alpaslan ALİAĞAOĞLU**1

Belkıs YURT²

ÖZ: Müzik coğrafyası yeni kültürel coğrafya içinde önemli bir yere sahiptir. İnsan çevre etkileşimi müzik coğrafyasında ele alınan konulardan biridir. Bu çalışmada Manisa türküleri insan çevre etkileşimi ile coğrafi yönden ele alınmaktadır. Türkülerin seçiminde Salih TURHAN-Manisa Türküleri ve Oyun Havaları, TRT İl Türkülerimiz, Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi-1 ve 2 adlı eserler kullanılmıştır. Çalışma kaynak tarama, içerik analizi ve alan gözlemleri yapılarak ele alınmaktadır. Türküler içindeki coğrafi kelimeler dikkate alınmaktadır. Sonuçta görülmektedir ki Manisa türkülerinde sosyo-kültürel özelliklere ait bulgular ön plandadır. Bu durum alanın kültürel zenginliğinin ifadesidir. Tarımsal ürünler ve geçim kaynaklarının zenginliği uygun coğrafi koşullara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Hidrografik özellikler de yaygın olarak bulunmaktadır. Yol motifine ait bulguların azlığı dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Coğrafya, Manisa türküleri, Sosyo-kültürel motifler

ABSTRACT: Music geography has an important place in the new cultural geography. Human-environment interaction is one of the subjects discussed in music geography. In this study, Manisa folk songs are discussed from a geographical perspective with human-environment interaction. The works named Salih TURHAN-Manisa Folk Songs and Folk Dances, TRT Provincial Folk Songs, Turkish Folk Music Oral Works Anthology-1 ve 2 were taken into consideration in the selection of folk songs. Geographical words in the folk songs are taken into consideration. In the study, a conclusion is reached by scanning the source, content analysis and field observations. As a result, the socio-cultural findings are exclusively considerable in Manisa folk songs. This is an expression of the cultural richness of study area. The richness of agricultural products and livelihoods arises due to favorable geographical conditions. Hydrographic features are also widely available. The lack of findings of road motifs is striking.

Keywords: Music, Geography, Manisa folk songs, Socio-cultural motifs

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Fen Edebiyat Fakültesi/ Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı, alpaslan38ster@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6198-3878>

² Yüksek Lisans Mezunu-Coğrafya Öğretmeni, BİLNET Okulları, belkisyurt1905@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5812-2196>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

The geography of music is a sub-branch of cultural geography. It tries to understand space through sounds. Music geography focuses on topics such as geography, geographical location, regions or regionalization, a sense of locality, human interaction with the environment, and dissemination. In particular, the 1970s are considered as the times when the geography of music came to the fore and took its place in most researches. The concept of music geography was first introduced in North America and research on the geography of music has developed more in this region. Peter Hugh Nash, Jeffrey Gordon, Larry Ford, George Carney are considered pioneers of the geography of music. In Turkey, the studies on folk songs were mostly conducted by folk scientists on the subject of folk songs or in the form of a collection of folk songs. Zafer 2001, Düzgün 2003, Güleç 2006, Mirzaoğlu 2008, and Gönen 2010 can be considered among them.

Establish a connection with the folk songs and geography in Turkey has recently gained importance. Doğanay (1992) and Özçağlar (2003) have focused on the geographical importance of this issue. Egin folk songs (Akpınar 2012), show, together with other features, the importance of landforms, climate, vegetation, wildlife, hydrographic features, migration, transportation, housing, and livelihoods, and architectural structures. Şahinalp (2012) examines the words that express the natural environment in the folk songs of Antalya, Erzurum, Konya, Rize and Sanliurfa provinces. In topographically rough provinces, the characteristics related to the natural environment in the folk songs are usually much. This feature is decreasing with a flat and favorable climate.

Uğur (2015) informs about the nature of the geography of music and shows that Turkey has a rich potential to give examples of folk songs. Koday and Yilmaz (2017) investigated geographical motifs in Osmaniye folk songs. Accordingly, the theme of love has been widely taken part in folk songs. Migration, death, social problems, complaints about time, nature, poverty, fate, trouble, joy elements are other issues that been processed.

Aliağaoğlu (2018), reveals the identity of Erzurum city through the folk songs of Erzurum. Accordingly, Erzurum is defined as a "highland city", a two-season city, a white-veiled winter and ski city, a steep city, a crossroads city, a great city, a Ramadan city and as the land of dadash.

Meydan (2018) focuses on the geographical motifs in Ferdi Tayfur songs. In these songs, the place, mountain and river names, seasons, climate; expatriation, stories about returning to the village, prison life, etc. are used. It is possible to see the traces of many elements in Anatolian culture.

Methodology

In the study, after the literature review, the current folk song was evaluated by content analysis. Next, the results were interpreted by using frequency analysis. In addition, the geographical features of the site have been observed over a long period of time. In particular, SalihTurhan "Manisa Folk Songs and Game Airs" was used in the study (Table 1). In total, 200 folk songs have been covered, and when common works have been removed, 95 Manisa folk songs have been studied.

Table 1: The works used as sources for Manisa folk songs

Source	Number of works received from the source
Salih TURHAN-Manisa folk songs and game Airs	95
TRT-II Provincial folk songs	34
Anthology of oral works of Turkish Folk Music-I	40
Anthology of oral works of Turkish Folk Music-II	41

Findings and discussion

In Manisa Folk Songs, motifs related to the socio-cultural structure were the most common (31.7%), while the road motif (1.6%) was used six times (Table 2). Within the socio-cultural structure, the wedding (7) and the bride motif (23) are often emphasized.

Table 2: The main motives in the Manisa Turkish lyrics

Motives	Frequency	%	Number of varieties
Socio-cultural structure	89	31,7	13
Agricultural products and Livelihoods	70	25,1	29
Earth forms, plants, animals and climate	53	18,9	17
Water	24	8,5	5
Location and place names	20	7,1	12
Architecture and house	20	7,1	6
Roads	6	1,6	2
Total	282	100	84

Results and recommendations

Music is shaped according to the social life, political structure, religious beliefs of a society, and the general or local traditions of that society. Music reflects the characteristics of society, their way of thinking, traditions and values. In this study, the geographical motifs in Manisa Folk Songs were discussed in terms of musical geography.

Manisa remains in Western Anatolia from the regions determined by geographical words used in folk music. The region includes the western half of the country and also includes provinces from the Marmara and Mediterranean geographical regions. In this aspect, it is possible to find common themes seen in Manisa folk songs in other provinces. Central Anatolia, Eastern Anatolia, Middle Eastern Anatolia, the Black Sea and Southeastern Anatolia are other regions (Şahin, 2010).

Socio-cultural motives are at the forefront of Manisa folk songs (89 times). This feature should be considered as an indicator of cultural wealth. However, these are small number in varieties (13 pieces). This is related to the aggregation of certain motives. As an example, the bride motif is the most frequently used (23 times) motif in provincial folk songs. The findings of agricultural products and livelihoods are expressed 70 times and come in the second rank. These motifs are diverse (27 pieces), their frequency is not much. In Manisa folk songs, turnali folk songs perhaps express homesickness or expatriation, but the scarcity of migration and expatriation folk songs tells that the area does not emigrate. This feature is closely related to economic development. Manisa is an industrial city today (Aslan, 2018). But folk songs are more about the past. It should also be noted that the city was prince city in the past. In this respect, Manisa folk songs are in contrast to Egin folk songs (Akpınar, 2012).

Giriş

Müzik coğrafyası kültürel coğrafyanın alt dalıdır. Kültür, toplum tarafından paylaşılan ortak yaşam tarzıdır. İnsan çevre etkileşiminde kültürün yeri önemlidir. Kültürel coğrafya, bu etkileşim ile ilgilidir. Müzik coğrafyası, kültürel coğrafya içinde, mekânı değişik şekillerde, özellikle sesler yardımıyla anlamaya çalışır. Müzik coğrafyası, coğrafi konum, bölgeler veya bölgeselleşme, yerlilik duygusu, insanın çevreyle olan etkileşimi ve yayılma gibi konular üzerinde yoğunlaşır. Halk müziğinin içinde yer alan türlerden biri de türkülerdir. Onlar sadece söz ve ezgiden ibaret değil, aynı zamanda toplumların mekânsal yönlerini de kapsarlar. Türküler yerel halkın oluşturduğu, onların farklı özelliklerini anlatan, kültürel, sosyal, doğal ve ekonomik unsurları barındırırlar.

Türkiye’de son yıllarda yapılan kültürel coğrafya çalışmalarında şiir, türkü, seyahatname, fıkra, roman gibi birçok eserin coğrafi açıdan analiz edildiği görülmektedir (Çetin, 2015; Bulut, 2015). Yunus Emre şiirlerinde adım adım gezdiği Anadolu coğrafyasını anlatırken (Meydan, 2015), Karacaoğlan şiirlerinde yaşadığı yörenin doğal ve kültürel coğrafya özelliklerine yer vermektedir (Güngör, 2015). Yirminci yüzyılda yaşayan Aşık Veysel şiirlerinde doğal coğrafya özelliklerinden bahsederken (Karademir, 2015), Kara (2016), kültürel coğrafya özelliklerini, duygusal temalarla bağdaştırmaktadır. Aynı özellikler kültür beşiği olan Manisa yöresi türkülerinde de vardır.

Bu çalışmada öncelikle türkü sözlerinde geçen sosyo-kültürel-ekonomik coğrafya unsurları analiz edilmektedir. Başka bir anlatımla, coğrafi unsurların türküler içindeki yeri irdelenmektedir. Makalenin, Türk halkının oluşturduğu geleneksel kültürün ortaya konulmasına, değişen zaman içinde korunmasına, unutulmasının önüne geçilmesine öncülük etmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kültürel coğrafya, özellikle müzik coğrafyası konusunda literatüre katkı da sağlayacaktır.

Makale, ilgili yayınlar, kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular ve sonuç olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. İlgili yayınlar başlığı altında türküler konusunda yapılan yayınlar üzerinde durulmaktadır. Kavramsal çerçeve başlığı ile çalışmanın teorik temeli açıklanmaktadır. Yöntem bölümünde araştırmanın incelenmesinde kullanılan teknikler üzerinde durulmaktadır. Bulgular bölümünde Manisa türkülerinin coğrafi analizi yapılmaktadır. Makalenin sonuç bölümünde çalışma konusunun tekrar ifade edilmesi ile birlikte, içerik analizine uygun biçimde kısa genellemeler ve karşılaştırmalar yapılmaktadır.

Literatür taraması

Türkiye’de türkülerle ilgili çalışmaları daha çok halk bilimciler tarafından türkülerin konusu üzerine ya da türkü derlemesi şeklinde yapılmıştır. Zafer (2001), Bulgaristan Türkülerinde göç konusunu ele almakta, Düzgün (2003), “Erzurum Çarşı Pazar” türküsünde Erzurum’da meydana gelen şehrsel değişimi ortaya koymaktadır. Güleç (2006), Bayburt ilinin Kop Dağı ve Çoruh etrafında gelişim göstermekte olduğundan bahsetmektedir. Mirzaoğlu (2008), “Üsküdar’a Gider İken Aldı da Bir Yağmur” türküsünü inceleyerek Üsküdar’ın kültürel öğelerinin ve sosyo-ekonomik yapısının özelliklerini belirlemektedir. Gönen (2010), İstanbul yöresini anlatan türkülerini ele alarak İstanbul’un tarihi ve kültürel yapısını incelemektedir.

Türküler konusunda yazılan kitaplar incelendiğinde görülmektedir ki türkülerin coğrafi kökeni ve ne şekilde ortaya çıktığı araştırılmıştır (Özbek, 1981). Türkü sözlerinde geçen sözsözsel değerlendirmeler ve yanlış kullanımlar açıklanmaktadır (Atılğan, 2003). Mirzaoğlu (2003), Çukurova yöresinin kültüründe geçen “bozlak” türünü inceleyerek Türk halkının kültürü içindeki önemi ortaya koymaktadır. Türkülerin içerdikleri temaları incelenmektedir (Kaya, 2004). Akgün (2006), Kırşehir yöresinde insan faktörünü halk edebiyatı ve halk bilimi açısından çeşitli yönleriyle değerlendirmektedir. Karakaş (2011) ise Çukurova yöresinde söylene gelen halk türkülerini ortaya çıktıkları geleneksel özelliklerle değerlendirerek, halk hikâyeleriyle ilişkisel durumu üzerinde durup, çok zengin bir kültürel değer olan hikâyeli türkülerini incelemektedir.

Korkmaz (2006), Doğu Karadeniz Bölgesi türkülerinin tür ve ezgi özellikleri, söylenme ve yakılma ortamları ve işlevleri, türkü türü içinde gösterdikleri benzerlikler ve farklılıklar, türkü tiplerine göre sınıflandırmaktadır. Soysal (2007), Rumeli olay türkülerini konularına göre tasnifini incelemektedir. Olay türkülerini, tarihi konulu (fetih, savunma, bozgun, kahramanlık), eşkıyalık ve aile facialarını anlatan türkülerdir. Can (2010), türkünün dış yapısı ve iç yapısı; türkülerde geçen çevre ve tabiat unsurları,

vücudun bölümleri, folklorik unsurlar, diğer canlılar, giyim kuşam, sanat ve semavi unsurları ele almıştır.

Erol (2012), Silifke yöresi halk oyunları eşliğinde söylenen türküleri belirleyerek, türkülerde kullanılan motifler ve sembolleri Silifke kültürü ve Türk kültürü açısından değerlendirmiştir. Melikoğlu'na göre (2012), türkülerde gök ile ilgili inançlar hem eski Türk dininin hem de İslamiyet'in etkisiyle önemli konumdadır.

Cangür (2013), Türkü metinleri, efe ve eşkıyaların hayat hikâyeleri, bu türkülerin oluşumuna kaynaklık eden tarihsel ortam, türkü metinlerinin bölgesinde barındırdığı zenginlikleri ortaya koymuştur. Eroğlu (2014), "Söz ve Müzik" açısından türkülerin nasıl algılandığı ve algılanması gerektiği üzerinde durmuştur. İstanbullu (2014), Türkülerde kadın teması, müziğin toplumsal işlevleri bakımından kadının rolünü bölgeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ele alarak incelemiştir. Duman (2016), Çorum yöresi türkülerini edebi ve müzikal açıdan incelemektedir.

Kurt (2016) Malatya ilinde söylenen türküler ve türkü söyleme geleneğini incelemektedir. Malatya türkülerinin söylendikleri ve kullanıldıkları ortamları, söyleyenler ve dinleyiciler, türkülerin icrasında zaman ve müzik unsuru ve türkü söyleme geleneği açısından değerlendirmektedir. Erdir (2016), Muğla türkülerinde kadınsallık ve erkeksellik özelliklerini incelemektedir.

Küçükyıldız (2016), atma türkülerini incelemektedir. Rize'de türkü atma geleneği, atma türkülerinin icra edilen ortamları, yapıları, konuları bakımından tasnif edilmektedir. Atma türküsünün, aşık atışmaları, aytış geleneği, türkü ve mani gibi türlerle ilişkisi kurulmaktadır. Kutluata (2016), popüler kültür ürünü olan dizelerde ve halk kültür ürünü olan türkülerde kadının temsil edilmiş biçimini incelemektedir. Karadeniz kadınının toplumsal cinsiyet bağlamında yüklenen rollerde sosyal statüsünün nasıl temsil edildiğini belirtmektedir. Erdoğan (2017), Anadolu'dan Yemen'e giden Osmanlı Türk askerlerine yakılan türkülerde Anadolu coğrafyasının kaygı ve acılarına değinmektedir.

Erdem (2018) Erzincan türkülerini edebi ve müzikal açıdan incelemektedir. Türkülerin özelliklerine, şekil ve yapılarına değinilerek dağınık haldeki metinler bir araya getirilmektedir. Üstüntaş (2018), eşkıyalık ve kahramanlık türkülerini tipolojik analizini incelemektedir. Ege Bölgesi özellikle kıyı Ege Bölümünde geçmişte sık görülen eşkıya ve kahramanlık olaylarına dair türküler, halkın yaşantısını ve eşkıyaların o dönemlerde hangi rollerde yer aldığını göstermektedir. Evcı (2018), türkülerdeki kültürel öğeleri incelemektedir. Orta Karadeniz'de söylenen türkülerdeki kültürel öğeler, yöre halkının yaşayış tarzı ve biçiminin nasıl olduğu tahlil edilmektedir.

Akbulut (2018), kadını, kadının gündelik hayat ve kadın erkek ilişkileri içindeki tutum ve davranışlarını incelemektedir. Ordu halk türkülerinde yer alan kadın kavramının anlamı, kadının gündelik hayat ve kadın erkek ilişkileri içindeki tutum ve davranışları gibi türkülerini oluşturan etmenler çerçevesinde görülen benzer özelliklerine göre tiplere ayırarak kadının Türk geleneğindeki yerini belirlemektedir.

Türkiye'de türkülerdeki konuların coğrafya ile bağlantısının kurulması son dönemlerde önem kazanmıştır. Coğrafyaya giriş ders kitaplarında (Doğanay, 1992; Özçağlar, 2003), türkülerin Türkiye'de müzik coğrafyası bakımından sahip olduğu potansiyele vurgu yapılmaktadır. Bu konuda çalışmaların Tuncel ile başladığı ifade edilmektedir. Metin Tuncel'in yapmış olduğu (1993), "Türkülerle Türkiye" adlı çalışma bu konuda ilklendendir (aktaran Şahinalp, 2012).

Şahin (2010), TRT arşivinde yer alan yayınlanmış eserleri, usul ve söz bakımından incelemiştir. Yazar 4440 adet sözlü, 500 adet sözsüz halk müziği eserini ele almış, bunlardan 4440 türkü notasında 35748 coğrafi kökenli kelime tespit etmiştir. Coğrafi kökenli kelimelerin iller bazında toplam türkü kelimeleri sayısına oranlanmış ve buna göre Türkiye genelinde türkü atlası elde edilmiştir. Çalışmada türkü haritasının yanında halk müziğine ait bazı kavramların (söz, usul, ayak) dağılım haritaları da yapılmıştır. Türk Halk müziğinde frekans analizine göre en sık geçen ilk beş coğrafya kelimeleri dağ (875), gül (836), su (629), yol (622) ve akarsudur (534). Coğrafi kelimelerin benzerliğine göre Türkiye altı bölgeden oluşmaktadır.

Akpınar (2012), doğal güzellikleri ve otantik kültürüyle dikkat çeken Eğin yöresine ait türkülerde (86 türkü) işlenen konuları ve anlam farklılıklarını coğrafya unsurları ile bağlantı kurarak açıklamaktadır. Türkülerde diğer özelliklerle birlikte, konum özellikleri, yerşekilleri, iklim, bitki örtüsü, yaban hayatı, hidrografik özellikler, göçler, ulaşım, meskenler, mimari yapı ve geçim kaynakları sıkça ifade

edilmektedir. Eğin türküleri yerel motif ve konuları başarılı bir şekilde ifade etmektedir. Bu özellik onların Türk Halk Müziğinde önemini ortaya koymaktadır.

Şahinalp (2012), Antalya, Erzurum, Konya, Rize ve Şanlıurfa illeri türkülerinde (300 türkü) doğal ortamı ifade eden kelimeler incelenmiştir. Bu yörelere ait türkülerde doğal ortam özellikleri 642 ifade 1055 tekrarlar yer almaktadır. Doğal ortamla ilgili özellikler genel olarak topoğrafik bakımdan arızalı illerde yüksektir. Bu özellik düz ve uygun iklime sahip alanlarda azalmaktadır.

Uğur (2015), müzik coğrafyasının doğası hakkında bilgi verdikten sonra, Türkiye'nin bu konuda zengin potansiyele sahip olduğunu, ülkemiz türkülerinden örnekler vererek göstermektedir. Koday ve Yılmaz (2017) Osmaniye türkülerinde coğrafi motifleri araştırmışlardır. Buna göre, aşk teması türkülerde yaygın olarak işlenmiştir. Gurbet, ölüm, toplumsal sorunların yanı sıra zamandan yakınma, doğa, yoksulluk, kader, dert, sevinç unsurları işlenen diğer konulardır.

Aliağaoğlu (2018), Erzurum türkülerinden yararlanarak, Erzurum şehir kimliğini ortaya koymaktadır. Bunu yaparken coğrafi bakış açısıyla Erzurum ve çevresinin fiziki ve beşeri coğrafi birçok özelliğinin şehir kimliğini şekillendirdiğine değinmektedir. Fiziki coğrafi unsurlardan bazıları; dağlar, yaylalar, yükseklik, kar, özel coğrafi konum, sit alanı özellikleridir. Beşeri coğrafi unsurlardan bazıları dini değerler, dini değerlerin içinde özellikle ramazan ayı, Nine Hatun, tabyalar, şehir kimliğinin belirmesinde etkili olan faktörlerdir. Bu etmenlerin sonucunda Erzurum “yayla şehri”, iki mevsimli şehir, beyaz örtülü, kış ve kayak şehri, dik şehir, kavşak şehri, dadaşlar diyarı, ulu şehir, ramazan şehri olarak tanımlanmaktadır.

Meydan (2018), Ferdi Tayfur şarkılarında coğrafi motiflerin mevcudiyeti üzerinde durmaktadır. Bu şarkılarda yer (mekân), dağ ve nehir adları, mevsimleri, iklimi; kültürel hayata dair gurbet düşüncesi, köye dönüş hikâyeleri, hapishane hayatı vb. pek çok unsurun Anadolu kültürünün de izlerini görmek mümkündür. Dolayısıyla arabesk türü müzikte de millî kültürün yansıtıldığı ifade edilmektedir. Eldeki çalışma Manisa türkü sözlerinde geçen sosyal, kültürel, ekonomik unsurların incelenmesiyle ilgilidir.

Kuramsal çerçeve

Kültürel coğrafya, müzik coğrafyası, müzik ve türkü kavramları geçmişten günümüze kadar farklı bakış açıları ile incelenmiştir. Bu kavramların en iyi şekilde anlaşılabilmesi için farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle araştırma için önemli olan bu kavramların karşılaştırılıp değerlendirilmesi gerektiğinden kuramsal çerçeve bölümü oluşturulmuştur.

Kültürel coğrafya

Kültürü tek bir tanımla açıklamak mümkün değildir. Kültür kavramı bilimlere göre değiştiği gibi, toplumlara göre de değişir. Genel olarak bakıldığında çeşitli kültür tiplerinden bahsedilebilir. Halk kültürü, popüler kültür, işçi kültürü, şirket kültürü, kent kültürü bunlar arasındadır (Cuhe, 2004). Kültür latince “colore” kelimesinden gelmektedir. Colere kelimesinin anlamı ise işlemek, inşa etmek, bakım yapmak, özen göstermek, onarmak, ekip-biçmek ve yetiştirmektir. Bu kelimeden üretilen cultura kavramı ilk kez tarımda kullanılmıştır. Türkçe, ekin terimi de bu kavrama bağlı olarak elde edilmiştir (Oğuz, 2011). Keleş'in (2005) kültür tanımında bütün bu özellikler ortaya konulmaktadır. “Kültür kavramına, “bir topluma özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü”, “muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve deneyimle (geliştirilmiş) olan biçimi”, “bireyin kazandığı bilgi” (tarih ve sanat kültürü gibi), “uygun biyolojik koşullarda bir mikrop türünü üremesi”, o kadar ki “tarım” gibi anlamların verildiği de görülmektedir. Kültür, davranış bilimlerinde, mikrobiyolojide sıklıkla kullanılan bir kavram olmakla birlikte, “içinde canlıların geliştiği, yaşama süreklilik kazandıran ortamlar “olarak tanımlayanlar da var. Bu bağlamda, “kültür balıkçılığı”, “kültür ortamında yetiştirilen inci” bolca duyulmaya başlanan kavramlardır (Keleş 2005: 14). Kültür, bir grup insanın oluşturduğu ortak yaşam tarzıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2006). Kültür, insanların belirli bir zamanda yaşadıkları değerlerin, dinsel inanışlarının, davranışların bir arada oluşturdukları uyumdur. Ayrıca kültür insanların tarihsel ve toplumsal değerler içerisinde oluşturdukları manevi ve maddi unsurların bütünüdür.

Kültürel coğrafya kültür ile coğrafyayı birleştirerek farklı tarzdaki mekânsal ve sosyal unsurları coğrafi bakış açısıyla ortaya koymaktadır (Arı, 2005; Emekli, 2006). Yeme-içme alışkanlıkları, yerleşim biçimleri, dinî motifler, geleneksel mimari yapılar, giyim kuşam, dinlenen ve söylenen müzikler, el sanatları kültürel coğrafya unsurları olarak değerlendirilmektedir (Emekli, 2006). Kuşkusuz bu sayılan

çalışma alanları geleneksel kültürel coğrafya ile ilgilidir ve ABD'de 1920'li yıllarda etkili olmaya başlamıştır. Geleneksel kültürel coğrafya daha çok Sauer ilişkilendirilir. O kültürü ön plana alır ve tarihi kültürel verilere dayanarak coğrafi manzaranın inşasını yapar. Başka bir anlatımla geçmiş kültürlerin tarihi inşası, kültürel alan veya kültürel bölge, kültürel özelliklerin bölgeden bölgeye yayılımı gibi konuları işler (Warf, 2006; Kayserili, 2010). Ancak 1980'li yıllarda kültürel dönüş yaşanmış ve yeni kültürel coğrafya ortaya çıkmıştır.

Kültürel dönüş, kültürün gerek beşerî bilimlerde, gerekse sosyal bilimlerde öneminin artışıdır. Böylece yeni kültürel coğrafya ortaya çıkmış ve kültür disiplinin alt dallarında önem kazanmıştır. Kültürel dönüşün arkasında çeşitli nedenler bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bazı gelişmeler kültürel dönüşe neden olmuştur. Bunlar sömürgelerin bağımsızlıklarına kavuşması, kentleşme, küreselleşme ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla meydana gelen toplumsal değişimler şeklinde sıralanabilir. Yeni kültürel coğrafyada, geleneksel kültürel coğrafyadaki kültür kavramı sorunlu olarak görülmektedir. Çünkü kültürün metalaşması, ticarete dönüşmesi, toplumsal eşitsizlikler, iktidar ilişkilerinin kültürel bağlamı gibi durumların geleneksel kültürel coğrafyada yeri yoktur. Geleneksel kültürel coğrafya kenti, kentsel mekânı, kültürel hafızayı ve kimlik politikalarını da anlamaktan uzaktır. Böylece yeni kültürel coğrafya farklı konuları ele almaya başlamıştır. Yeni kültürel coğrafyada geleneksel kültürel coğrafyanın çalıştığı maddi kültür öğeleri ve modern öncesi toplumlar önemini kaybetmiş, şehirler ve 20. yüzyıl toplumları önem kazanmıştır. Seyahat yazıları, edebiyat, metin incelemeleri, anlam ve temsil meseleleri, popüler kültür, kimlik politikaları, beden, post kolonyal çalışmalar, kent mekânı, mimari, gösterişli, yaşanan ve performatif gündelik yaşam, din, ırk ve etnisite gibi birçok konu kültürel coğrafya çalışma alanına eklenmiştir. Ayrıca melezlik çalışmaları, küresel kapitalizm, kültürün metalaşması, yeni teknolojiler ve nüfusun artan hareketliliği, teritori, diaspora, ulusası milliyetçilik, kültürel ekoloji, müzik ve kimlik gibi birçok konu, yeni kültürel coğrafyanın araştırma konuları arasına girmiştir (Kaya, 2015; Arı, 2005; Tanrıkulu, 2018).

Kültür insan-çevre etkileşiminde önemli bir yere sahiptir (Arı, 2005). Yeni bir alternatif olarak değerlendirilen kültürel coğrafya önceleri, beşerî ve ekonomik coğrafyayı yorumlamada önemli bir yer tutmaktadır (Köse ve Arı, 2005). Kültürel coğrafya, doğal ve kültürel coğrafi unsurların birbiriyle etkileşimini araştırmaktadır (Gümüşçü, 2018). Kültürel coğrafi unsurlar ile beşerî coğrafi unsurlar birlikte değerlendirilmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2006). “Kültürel coğrafya, insanların içinde buldukları fiziki çevreden ziyade, insanın var ettiği kültürlerin vurgulandığı bir anlam taşır. Kültürel coğrafya, bu şekilde kültür gruplarını ve toplumun mekânsal işleyişi açısından mekânsal çeşitliliklerini araştırır; dil, din, ekonomi, yönetim ve diğer kültürel olguların bir mekândan diğerine değişme veya aynı kalma yöntemlerini tasvirini ve analizini yapar. Bunun yanında coğrafyacıları kültürü inceleyen diğer bilim insanlarından ayıran nokta; kültürel coğrafyacıların, kültürün ve toplumların mekânsal anlamda taşıdıkları farklılıkları ve fonksiyonlarıyla ilgilenmesidir.” (Ertürk, ty: I).

Türkü

Halkın yaşantısının ürünü olan türkülerde, oluşturulan söz dizelerinde doğduğu yörenin genel mekânsal özelliklerini, kültür unsurlarını, geleneksel olgularını, yaşamsal fikirlerini ve toplumun yaşayış biçimlerinin ipuçlarını bulmak olanaklıdır. Halk türkülerinde ve üzüntülü anlarda yakılan ağıtlarda işlenen temalar, bunlara eşlik eden ezgiler, kullanılan söz dizinleri toplumun hayatsal faaliyetlerinden, yaşadığı çeşitli olaylardan benzerlikleri aktarmaktadır. Bu perspektiften değerlendirildiğinde halk biliminin sözlü olarak gelişen kültürel unsurları ve ürünleri konu alan araştırmalar öncülüğünde Türk halkının kültürel değerlerinin korunarak taşınıp kullanılabilirliğinin devam ettirilmesi sağlanılmaktadır. Ayrıca halk bilimi halkın yaşantısal kültürünü inceleyip çalışarak toplumun oluşturduğu sosyal, kültürel, ekonomik değerlerini belirleyip, kültürel unsurları birleştirmek, yerel kültürü ilk olarak ulusal kültür sonrasında da uluslararası kültür seviyesine ulaştırıp beşeriyetin müşterek kültürüne yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Tan, 2000).

Türküler, Türk halkının yaşantılarını, tarihsel süreçlerini, geleneksel öğelerini, tüm gerçekliğiyle ortaya koyan toplumun manevi unsurları olarak gösterilmektedir. Toplumda yaşayan bireylerin hissettiklerini yansıtan türküler, Türk halkının kültür özelliklerini, sosyalleşme süreçlerini ve iktisadi unsurlarını aktaran ürünlerdir. Bütün bu yaşayış biçimlerini bulduran türküler, içerdikleri temalara göre farklı açıdan incelenmektedir. Bunlar “Gurbet”, “Askerlik, Savaş ve Kahramanlık”, “Hapishane, Eşkıyalık ve

Başkaldırı”, “Ninniler”, “Ağıtlar” ve “İş Türküleri” gibi halkın yaşamsal oluşumları ve hedefleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bahsedilen halkın yaşantısal kültürünün oluşmasında önem taşıyan türkülerde, topluma ait yaşanılmış olaylara ve olgulara değinilmektedir (Vural, 2011). Halkın içinden doğan türküler ortaya çıktığı toplumun yöresel özelliklerini taşımaktadır. Halkın oluşturduğu ve halkın içinde gelişmiş olan bu müzik türü o toplumun aynasıdır. Halk türküleri, vatan sevgisini, yiğitliği, dürüst ve ahlaklı kişisel özellikleri, evrenin en değerli varlığı olan insanın sevilmesini, yoğun duygusal öğelerle dışa vuran en fazla değer taşıyan halk bilimi dallarındandır. Türk halk biliminin içinde yer alan türküler, toplumsal yaşamın farklı olayların, duygusal hislerin ve fikrîsel unsurların, halka özgü sanat tarzının ve kültürel etkileşimin anlatılmasıdır (Ataman, 2009).

Halk türküleri, Anadolu topraklarının doğal ortam unsurlarını içinde bulundurur. Karadeniz türküleri, neşelenince tiz ve çevik olan, yüksek ve dik dağların, geniş ormanların, sert kışların ve fırtınaların ifadesidir. Akdeniz ve Ege türküleri ise şen bir iklim aydınlığında, ferah gökyüzü ve güneşi yansıtırlar İç Anadolu türkülerinde ılık ve hafif bir hava hissedilmektedir. İç Anadolu'dan ilerleyip Doğu ve Güneydoğu'ya gittikçe yorucu çöl havası ve sıcaklığın ağırlığı çöker, türkülerin ritmi ağırlaşır. Ayrıca halk türküleri, dağda baharda açan çiçekleri, meyve veren ağaçları, akarsuları, dereleri, yabancı atları, kuzuları, kuzuları içinde bulundurduğu için coğrafi unsurlar bakımından da Türk kültürünün özelliklerini yansıtır. Aynı zamanda bu unsurlar, Türk halk oyunları ve türküleri, Türk tarihi, adetleri, ahlaksal değerleri, öyküleri destanları ile beraber gelişim göstermiştir. Türküleri, Anadolu insanın yaşamsal etkileşimini taşıyan sözsöz ürünler olmakla birlikte, söylene gelen dilsel öğeler halkı anlatmaktadır (Gazimihal, 2006; Başgöz, 2008, Göher, 2010;).

Türküleri, Anadolu halkının içinde doğup gelişen, bağımsızlığın, barışın, sevginin ve hoşgörünün oluşumunda etkendir. Türküleri, Anadolu coğrafyasında hüküm süren insanların tarihi süreçteki kahramanlıklarını, yaşanmışlıklarını konu alan kültürün taşıyıcı ayağıdır. Türküleri anlamak aynı zamanda Anadolu insanını anlamak için gereklidir. Anadolu'ya dair her şey türküleri yansıtmıştır. Türküleri kimi zaman İç Anadolu'nun steplerine, mor sümbüllü bağa, bülbülün güle hasreti dile getirilirken, bazen de Akdeniz'de yaşayan Türkmenlerin ve Yörüklerin ezgileri yankılanır. Aynı zamanda Doğu Anadolu'nun yüksek ve engebeli arazi yapısı, sert, keskin ve zor mücadeleyle geçen yaşamı türküleri konu olmuştur. Türküleri kimi zaman Karadeniz'in kararsız iklimi ve hırçın dalgaları yansırken, kimi zamansa zeybeklerin çalılımlı duruşları yansıtmıştır (Bayrak, 1996, Tanses, 2005; Ataman, 2009; aktaran Vural, 2011).

Türküleri, hissedilen duygusal bağların ve yaşanan vaziyetlerin yanında tarihsel süreçteki olayları, sosyal gelişimleri, ekonomik özellikleri, kültürel ayrıntıları da aktarmaktadır (Göher, 2010). Türküleri sadece müzisyenler tarafından değil, halk bilimciler ve diğer bilim insanları tarafından da incelenmektedir. Türküleri halk folklorunu yansıtmamasının yanında halkın kendini ifade etme aracıdır. Türküleri, halkın oluşturduğu beşerî temaları anlattığı kadar, içerdikleri pek çok özellikleri bakımından yerel ve ulusaldirler. Ayrıca onlaroluşturduğu toplumdan kaynağını almaktadır (Gökçe, 1982). Türküleri çeşitli sosyal işlevleri de vardır. Bunlar psikolojik, eğlence, estetik, eleştiri, söyleme, iletme, eğitimsel ve edebi, geleneksel, ulusal, dinsel inanış, ticari, düzenlilik işlevler olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda türküleri, toplumun sosyal ve kültürel değerlerini kuşaktan kuşağa taşımaktadır. Türküleri bu değerlere ya destek olmakta ya da karşı çıkmaktadır (Başgöz, 2008). Türküleri geçen başka bir konu da tarihsel süreçteki ayrıntıları aktarmasıdır (Vural, 2011).

Türküleri, coğrafyanın da inceleme alanı olan müzik açısından incelendiğinde, halk edebiyatının farklı bir kolu olarak gelişim göstermiştir (Boratav 2013; Öztelli, 2002). Türkü, halkın ya da kişilerin doğduğu andan yaşamının sonuna kadar başından geçen düşünsel ve duygusal durumunu sözsöz olarak sunan, hüznü veya neşeli zamanları dilsel özelliklerle aktaran, toplumsal kültürü oluşturan ürünlerdendir. Kendine has ezgiyle söylenen türküleri, bazen halk ozanı, seslendiren kişi veya söyleyeni belli olmayan insanlar tarafından oluşturulup halkın ortak kültürü niteliğindedir (Yakıcı, 2007). Türküleri, coğrafyada “coğrafi konum, bölgeler, yerlilik duygusu, insan ve çevre etkileşimi ve yayılım” konularını bakımından ele aldığı görülmektedir (Carney, 1999). Bu özellikler bazen tek başına bazen de birlikte kullanılmaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmalarda türküleri geçen konuların farklı şekilde ele alındığı görülmektedir. Türküleri geçen coğrafi unsurlar o yörenin yaşayış tarzı, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri açısından bilgi vermektedir (Uğur, 2015).

Müzik coğrafyası

“Yaşadığı çevrede insan birçok coğrafi unsurla karşılaşmaktadır. Kişinin bunları anlamlı hale getirmesi kültüre bağlıdır. Çeşitli kültürlerin çevrelerindeki doğal oluşumları algılamaları ve anlamlandırmaları da farklı olmaktadır. Bir kültür grubu için önemli olan coğrafi bir oluşum, diğerleri için değersiz sayılabilmektedir” (Karakuzulu ve Atnur, 2007: 158). Farklı mekânların toplumsal ve kültürel farklılıkları kültürel coğrafya tarafından incelenmekte olup her kültürün üzerinde diğer kültürlerin etkisi bulunmaktadır. Kültürel coğrafya, bir kültürün çıktığı yerden çevreye, bölgeye ve dünyaya nasıl yayıldığını araştırır. Somut ve somut olmayan kültür unsurları kültürel coğrafyanın inceleme konusunu oluşturur (Tümertekin ve Özgüç, 2006). Türküler de kültürün ve müzik coğrafyasının çalışma alanı içinde yer alır.

Müzik gündelik hayatın ayrılmaz parçasıdır. Müzik ve ses insanların dünyayla etkileşiminde büyük ölçüde etkilidir. Bu konuda en erken coğrafi çalışma Finlandya’da sonic landscapler adlı çalışma ile Finli coğrafyacı J.G. Granö’ ye aittir ve 1929 yılına kadar uzanır. Müzik coğrafyası, toplumların doğduğu veya hayatlarını devam ettirdiği mekânsal özellikleri, sesleri birleştirip ezgiler oluşturarak anlamlandırıp aktarmaya çalışan bir alan olarak gelişme göstermiştir. Bu terim ilk olarak Kuzey Amerika’da ortaya atıldığından müzik coğrafyası hakkındaki araştırmalar daha çok bu bölgede gelişmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalar kendi içinde değerlendirildiğinde farklı temalar üzerine yapıldığı görülmektedir. Burada oluşan halk müziği bölgeleri, müzik coğrafyasının doğası, yer kavramında müziğin önemi, işitsel görünüm, idari ve iktisadi coğrafyada müziğin yeri, müziğin içindeki fiziki coğrafya unsurları, müziğin coğrafya öğretimindeki önemi gibi farklı konular üzerinde çalışmalar yapılmıştır (Uğur, 2015). Sauer’in kültürel coğrafyasında müzik çalışmaları diğer kültürel elamanlardan farklı değildir. O, köken, yayılma ve bölge üzerinde duruyordu (Gregory vd. 2009). Fakat müzikle ilgili yapılan bu coğrafi çalışmaların başlangıcı 1960’lı yıllar olarak kabul edilir. Başlangıçta müzik, kültürel coğrafyaya giriş derslerinde kültürel konuların açıklanmasında kullanılmıştır. Peter HughNash, Jeffrey Gordon, Larry Ford, George Carney gibi isimler müzik coğrafyasının öncüleri olarak kabul edilmektedir (Carney, 1990 ve 1998, Dalbom, 2006; Uğur, 2015).

Özellikle 1970’li yıllar, müzik coğrafyasının ön plana çıktığı, çoğu araştırmalarda yerini aldığı zamanlar olarak değerlendirilmektedir. 1970’li yıllarda, müzik coğrafyasının ön plana çıkmasında, farklı müzik türlerinin gelişmesi ve yeni müzik türlerinin meydana çıkması etkili olmuştur. 1970’li yıllarda müzik coğrafyası üzerine yapılan araştırmalar sonucunda oluşturulan yayınların artışı bu dönemde halk müziğinin önem kazandığını göstermektedir. Devam eden süreçte, 1980’li yıllarda bu konu üzerine hazırlanan tebliğlerin sayısında çoğalma görülmüş ancak müzik coğrafyasıyla ilgili yapılan lisansüstü tez sayılarında düşüş yaşanmış ve aynı düşüş yayınlanan makalelerin sayısına da yansımıştır. Yine bu yıllarda müzik coğrafyasının üniversite kaynak kitaplarında ele alınıp incelenmesi, müzik coğrafyasının kültür unsurlarını barındıran coğrafyanın alt dallarından biri olarak gelişen farklı bir alan içerisinde ele alınması şeklindedir. Müzik coğrafyası, müzik bölgelerinin oluşumu ve sınırlarının tespit edilmesinden başlayarak, mekâna özgü oluşturulan müzik, ekonomik yapının yansımalarıyla oluşturulan müzik, mekânın sahiplenmişliğini vurgulayan müzik, beşeri ve fiziki unsurlarının etkileşimini konu alan müzik, insan ve doğal ortam arasındaki etkileşimden doğan kültürel, sosyal, ekonomik özellikleri konu alan müzik olarak farklı konularda gelişim göstermiştir. 1990’lı yıllarda sosyal bilimler içinde eleştirel olarak ele alınmıştır (Carney, 1990 ve 1998; Dalbom, 2006; Uğur, 2015).

Müzik coğrafyası farklı konular üzerinde durmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

1. Müzik bölgelerinin sınırlandırılması ve bölgesel müziğin yorumlanması,
2. Yerlerle ilişkili müzik stillerinin gelişimi ve yere özel müzik (Viyanalı klasik müzik, Nashville-folk müzik),
3. Müzik türlerinin kökeni ve yayılması,
4. Göç, ulaşım yolları ve ulaşım ağları ile ilgili müziğin mekânsal boyutları,
5. Müziğin, yerlerin karakterini belirleyen psikolojik ve sembolik elemanları (yer imajı, yerlilik duygusu ve yer bilinçliliği gibi),
6. Müziğin, kültürel coğrafi görünüme olan etkisi (konser binaları, müzik festivalleri gibi),
7. Müzik sanayinin mekânsal örgütlenmesi ve müzikle ilgili diğer olaylar (müzik kaydı yapan şirketlerin pazar bölüşümü, müzik yayını yapan radyo istasyonlarının dağılımı),

8. Müziğin doğal çevre ile ilişkisi (müzik aletlerinin yapımında doğal çevrenin kullanımı, müzik türünün doğal çevreden etkilenmesi),
9. Müziğin millî olan veya olmayan duygularla olan ilişkisi (millî veya yerel övünç kaynağı olup olmaması),
10. Müziğin mekânsal olarak diğer kültürel elemanlarla (din, diyalekt, yeme-içme, spor) olan karşılıklı ilişkisi” (Carney, 1998: 4, Dalbom, 2006; Uğur, 2015: 239-243).

Yöntem

Çalışmada kaynak taraması yapılmış, mevcut türküler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde benzer veriler bir çerçeve içinde bir araya getirilmektedir. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek 2018: 242). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar sıklık analizi ile yorumlanmıştır. Sahanın coğrafi özellikleri uzun bir zaman diliminde gözlenmiştir. Toplamda 200 türkü ele alınmış olup, ortak eserler çıkarıldığında 95 Manisa türküsü incelenmiştir (Tablo 1). Ancak bunlardan 54 adet türküde geçen sosyo-kültürel ve ekonomik kısaca coğrafi özellikler dikkate alınmıştır. Bu eserlerde önceden belirlenmiş kavramlara göre kodlama yapılmış, altı konu belirlenmiştir. Kavramlar veya konu başlıkları daha önce yapılmış olan çalışmalardan elde edilmiştir.

Tablo 1: Manisa türküleri için kaynak olarak kullanılan eserler

Kaynak	Alınan eser sayısı
Salih TURHAN-Manisa Türküleri ve Oyun Havaları	95
TRT-İl İl Türkülerimiz	34
Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antoloji-1	40
Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antoloji-2	41

Bulgular

Manisa ve çevresi eskiden günümüze yerleşim alanıdır. Bu nedenle halkın yaşayış tarzı bu yörede ortaya çıkan halk türkülerine yansımıştır. Çalışmanın bu bölümünde Manisa türküleri tek tek ele alınarak, bunlarda geçen motifler coğrafi olarak analiz edilmektedir (Tablo 2). Sosyo-kültürel yapıyla ilgili motifler en yaygın (%31,7), yol motifi (%1,6) altı kez kullanılmıştır.

Tablo 2: Manisa türkü sözlerinde geçen başlıca motifler

Motifler	Sıklık	%	Çeşit sayısı
Sosyo-kültürel yapı	89	31,7	13
Tarım ürünleri ve geçim kaynağı	70	25,1	29
Yerşekilleri, bitki, hayvan ve iklim	53	18,9	17
Su	24	8,5	5
Konum, mevki ve yer adları	20	7,1	12
Mimari ve meskenler	20	7,1	6
Yol	6	1,6	2
Toplam	282	100	84

Sosyo-kültürel yapı motiflerine ait bulgular

Düğünler (7 kez), gelinsiz olmaz (23 kez). Manisa'da düğünler yöreye ait geleneksel özellikler taşımaktadır. Ancak günümüzde ise bu gelenekler değişmeye ya da yok olmaya yüz tutmuştur. Geleneksel olarak önce kız aile büyüklerinden istenir. Sonrasında söz kesilir ve düğün günü kararlaştırılır. Düğün zamanı geldiğinde kız evinde çeyiz serilir. Sonrasında kına (7 kez) gecesi yapılır. Burada geleneksel kıyafetler giyilir. Kızın ellerine kına yakılır. Ertesi gün yemek verilir, mevlit okutulur. Gelin çıkması yapılır. Günümüzde ise Manisa ve eskiden Manisa'ya bağlı yerleşmelerin, geleneksel adetleri ve giysileri, çevre koşulları, sosyal ve ekonomik durumları gibi unsurlar farklılık göstermektedir. Son yıllarda teknolojik gelişmelere bağlı olarak geleneksel kıyafetler yerini yeni kıyafet ve aksesuarlara bırakmıştır. Yöresel kıyafetler zamanla özel günlerde giyilir hale gelmiştir. Gelenek-görenek, düğün, bayram, yeme-içme vb. özellikler halkın içinden doğan türkülere yansımıştır. Efe halk folklorü (20 kez) ve efelik şehir ve yöresinin en önemli özelliğidir. Bu özellik sadece Manisa'ya ait de

Tablo 3: Manisa türkülerinde geçen tarım ürünleri ve geçim kaynağına ait motifler

Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık
Bahçe	8	İğde	7	Harman	6
Buğday	5	Koyun	4	Kuzu	4
Üzüm	4	Armut	3	Arpa	2
Bağ	2	Darı	2	Ekin	2
Elma	2	Melengiç	2	Nar	2
Orak	2	Saman	2	Şeftali	1
Asma	1	Bakla	1	Kestane	1
Tarla	1	Tütün	1	Biber	1
Erik	1	Limon	1	Ayva	1
Portakal	1	Fıfık	1	Toplam	70

“Ak üzümün salkımı
Ayşe’de aldı aklımı
Bir şeftali vermezsen
Helal etmem hakkımı”

“Bahçelerde üzüm var
Gızsana bir çift sözüm var
Ben yare diktirdim güzelim
Ak çiçekli mor şalvar”

“Armut ağacı armut ağacı
Başın datacı
Kalksın samah eylesin
Anaynan bacı”

“Karanfilim budama
Sefa geldin odama
Eğil bir şeftali ver adama”

“Elma attım nar diye
Çarşılarda var diye”

“Limonun çiçeği açılıyor aman
Gerdanda benleri saçılıyor aman
Aman ayva yapraklandı leylim yarım”

Yerşekilleri, bitki, hayvan ve iklim motiflerine ait bulgular

Manisa ili Gediz ve Bakırçay vadileri (ovalar), yüksek platolar, yaylalar ve dağlık bölgeler gibi unsurlara sahiptir. Bunlar arasında dağlar ön plandadır. Dağ (9 kez), ova (3 kez), yayla (3 kez) Manisa türkülerinde yerşekillerini ifade ederken, karanfil (12 kez), gül (8 kez), turna (3), at (3), manda (3), kavak, selvi, söğüt, keklük ve suna birer kez ifade edilen bitki örtüsü ve hayvan türlerini anlatmaktadır.

“Koyverin gelsin yürüsün
Dağları duman bürüsün
Allı gelin kimin yarisin

Üçünü küçük hanım üçünü
Yaylada buldum göçünü”

İklim doğal ve beşeri hayatı farklı şekillerde etkileyen önemli bir coğrafi unsurdur. Tarımsal hayatı olumlu yönde etkilemekle birlikte, Manisa ili türkülerinde iklim ile ilgili motiflere sıkça rastlanmaz. Bu durum belki hayatı zorlaştıran soğuk ve karlı uzun kış aylarının yokluğu ile ilgili olabilir. İklim ağustos (2) ayının sıcaklığı ile anlatılırken, yaz mevsimsel değişikliği, doğal hayatın yeniden canlanışını anlatmaktadır. Alanda poyraz esmektedir.

“Elif orak biçiyor da
Suyu nerden içiyor
Ağustos sıcağında
Al yazmadan geçiyor”

“Yaz gelince her tepeler otlanır aman aman ey
Yağız atlar payvend ile beslenir aman”

“Esme poyraz esme
Dereden kavak kesme”

Su motifine ait bulgular

“Gerek insanların temel hayat kaynağı olması, tarımda kullanılması ve doğal güzelliği nedeniyle yaşanan mekânın hidrografik özellikleri türkülerde yer almıştır” (Şahinalp, 2012: 646). Manisa ve çevresi büyük bir kısmıyla Gediz Havzası içinde yer almaktadır. Kuzeybatıda küçük bir alan Bakırçay Havzası içinde kalmaktadır. Demirci, Gördes, Nif, Selendi, Kum, Deliniş dereleri tali akarsukollarıdır. Ege Bölgesinin iki doğal gölünden biri olana Marmara Gölü il sınırları içinde bulunmaktadır. Manisa türkülerinin çoğunda hidrografik özelliklere rastlamak mümkündür. Yöre türkülerinde çay 7 kez, su 7, dere 5 kez, çeşme ise 4 kez ve kuyu 1 kez kullanılmıştır. Su içeren türkü sözlerinin bazıları aşağıda görülmektedir:

“Çay içinde ot bitmiş
Kuzular yayılsın diye
Elmayı soydum dildim
Yere düştü de sildim”

“Çaya iner ağlarım (aman aman)
Çayda balık avlarım”

“Çayın öte yüzünde
Atım oynar düzünde”

“Sular akar delik taştan”

“Akçavlu çayları halime'm bulanık akar”

Konum, mevki ve yer adları motiflerine ait bulgular

Türküler içinden çıktıkları yöreleri, şehirleri, yakın çevreyi, yer adlarını ve özelliklerini içinde bulunduran eserlerdir. “Türküler mekan isimlerinin canlı hafızasıdır” (Dursunoğlu ve Güleryüz, 2015). Kullanılan yer adlarına bakıldığında, ilin hem kendi içinde hem de uzak çevreyle mekansaletkileşimegirdiği görülmektedir. Nitekim Bağdat üç yerde geçmektedir. Kahve Yemenden gelmektedir. Medine, Selanik, Tiflis (5), Gürcistan türkülerde geçen uzak yerlerdir. Uzak yerlerdün bazıları (Bağdat, Medine) dini yakınlık ile ilgilidir. Burada durna kutsal yerlerden haber getirmektedir. Yine bunlar Türk halkının şimdi yaşadığı ve geçmişte yaşamış olduğu alanların belirleyicisi olmak bakımından öneme sahiptirler. Kütahya üç kez türkülerde geçerken, Selendi, Demirci, Bergama, Bursa ve Kayseri birer kez türkülerde geçen yakın çevre yerleşmeleridir. Bu durum mesafenin bozucu etkisiyle açıklanabilir. Kuşkusuz coğrafi yakınlık mekansal etkileşimi artırmaktadır.

“Devredip gezersin darı fenayı
Bağdat diyarına vardın mı durnam
Medine şehrinde Fadime anayı
Makamı andadır gördün mü durnam”

“Gel Kalizoğlu kaldır benin ölümü
Demirci'ye doğru aman döndür yönümü”

Mimari ve meskenler motifine ait bulgular

Evler 18.ve 19. yüzyıl yapısı sivil Osmanlı mimarisinin özelliklerini taşır. Mimari özelliği ön plana çıkan evler, Kula, Soma, Selendi ve Alaşehir'de bulunmaktadır. Dar sokaklar boyunca sıralanmış evlerde, genellikle ahşap malzeme kullanılmıştır. Daha çok iki katlı, cumbalı ve saçakları süslemeli olan

evlerin hepsinde, yüksek duvarlarla birer avludurulur. Zemin katta mutfak, kiler, ahır gibi mekânlar yer alır. Fırın ve tuvalet genelde avludadır. Evlerin üst katlarındaki odalardan bir ya da iki tanesi başoda olarak ayrılmıştır. Türkülerde ev yedi yerde geçmekte, ev olarak nitelenebilecek dam ise iki yerde ifade edilmektedir. Dam baca anlamında kullanıldığı gibi, onlar hayvan barınağından ve insanların yaşam alanlarından oluşan geçici köy altı yerleşmeleridir. Yaz aylarında dama göç edilmektedir. Konak, oda (2), avlu evle ilgili diğer kelimelerdir. Evle birlikte alınan kapının önü veya evlerinin önü de sıkça (7 kez) kullanılmaktadır. Kapı önünde yapılan sohbetler halkın yaşam tarzının bir parçasını, komşuluk ilişkilerini dolayısıyla sosyalleşme mekanını anlatmaktadır. Ancak ihtiyatlı olmakla birlikte, çünkü evlerinin önü farklı iklimlerde de görülmektedir, iklimin uygunluğunun bu yönde olumlu bir etkisi olmalıdır.

“Kapının önünde taş ben olaydım
Ela gözüstünekaş ben olaydım
Kapının önünden gelir geçersin
Elinde badeyi dolu içersin
Kapının önünde süt bakır bakır”

“Evlerinin önü iğde
İğdenin dalları yerde
Mevlam düşürmesin derde”

“Evlerinin önü kavak
Su akar savak savak aman aman”

Yol motifine ait bulgular

Coğrafya mekânla ilgilidir. Mekân mesafe ile ölçülmektedir. Yine coğrafyada bağlantılar önemlidir. Yollar hem yaşanan mekânları hem de kültürler arasındaki mesafeyi azaltmakta, birbirine bağlamaktadır. Yol yolculuğu, ulaşımı, erişebilmeyi anlatmaktadır. Manisa ve çevresi eskiden günümüze önemli ticaret yolları üzerinde yer almıştır. Manisa erişilebilir bir alanda yer almıştır. Türkülerde 5 kez tekrar edilen yol ile yöre halkının yaşadığı mekânın ve yakın çevresindeki komşu il veya ilçelerle bağlantısının olduğu görülmektedir. Bir kez kullanılan tren kelimesi ulaşım şeklini ifade eden başka bir kelimedir. Bu konuda türkü sözlerinin bazıları şunlardır:

“Emine’min hep yolları dikine”
“Fadime’m de has bahçenin yolları”
“Kayser’dir yolumuz”
“Kütahya yolunda”
“Hamam yolu”
“Bergama yolu”

Sonuç ve tartışma

Müzik bir toplumun sosyal yaşantısına, siyasi yapısına, dini inançlarına ve o toplumun genel veya yöresel geleneklerine göre şekil almaktadır. Belirli bir bölgeye veya yöreye ait sözlü veya sözsüz unsurlar; o bölgenin veya yörenin ve daha geniş açıdan bakıldığında o müzik toplumun özelliklerini, düşünce tarzlarını, geleneklerini ve değerlerini kısaca kültürünü dahi yansıtmaktadır. Kuşkusuz müzik mekânın doğal özelliklerinden ayrı düşünülemez. Bu yönüyle müzik coğrafyasından bahsetmek mümkündür. Müzik coğrafyası beşerî coğrafyanın alt dalı olan kültürel coğrafya içinde ele alınmaktadır. Müzik coğrafyası mekânı birbiriyle uyumlu sesler yardımıyla anlamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada Manisa Türkülerinde geçen coğrafi motifler müzik coğrafyası açısından ele alınmıştır.

Manisa halk müziğinde geçen coğrafi kelimelere göre belirlenen bölgelerden Batı Anadolu’da kalmaktadır. Bölge ülkenin batı yarısını içine almakta, Marmara ve Akdeniz coğrafi bölgelerinden illeri de kapsamaktadır. Bu yönüyle Manisa türkülerinde başka illerde görülen ortak temalar bulmak mümkündür. Orta Anadolu, Doğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu diğer bölgelerdir (Şahin, 2010). Manisa türkülerinde sosyo-kültürel motifler (89 kez) ön plandadır. Bu özellik kültürel zenginliğin bir göstergesi olarak kabuledilmelidir. Ancak bunlar çeşit sayısı az olan (13 adet) motiflerdir. Bu durum belirli motiflerde toplanmanın oluşu ile ilgilidir. Örnek olarak gelin motifi iltürkülerde en sık kullanılan (23 kez) motif olmak gibi bir özelliğe sahiptir. Tarımsal ürünlere ve geçim

kaynaklarına ait bulgular 70 kez ifade edilmekte ve ikinci planda gelmektedir. Bu motifler çeşitlilik arz etmekte olup (27 adet), sıklıkları fazla değildir. Doğaya yakın olan kırsal alanlardan esinlenen türkülerde Manisa, Gediz Ovası'nın bereketli toprakları üzerinde olduğu gibi, tarımsal faaliyetlerin çeşitliliğine neden olan Akdeniz ikliminin yaşandığı alanda bulunmaktadır. Uygun iklim çok sayıda geçim kaynağı da sağlamıştır. Türkü sözleri bu yönden zengindir. Çalışma alanı bu yönüyle Osmanlı türkülerine (Koday ve Yılmaz, 2017) benzemektedir. Hidrografik özellikler de yaygın olarak bulunmaktadır. Manisa Gediz havzasında bulunmakta, bu akarsuya çok sayıda dere, çay gibi tali kollar katılmaktadır. Ev motifi sıklık açısından pek de önemli değildir. Oysa ev, Türk halk müziğinde tekrarlanan coğrafi kelimelerden en sık rastlanan 13. kelimedir (Şahin, 2010). Yol motifi bağlantılılığı, erişebilirliği anlatmakta, alanda yerçekillerinin uygunluğu ile ortaya çıkmaktadır. Bu motif Manisa türkülerinde en az sayıda tekrar edilmektedir. Ancak bu motifin ülke genelinde en yaygın olan motiflerden biri olduğu hatırdadır tutulmalıdır. Manisa türkülerinde yüzeyşekilleridağlar, ova ve yayla kelimeleri ile anlatılmaktadır. Bu durum ilin dağlık olması ile ilgilidir. Platolar ve ovalar önem sırasına göre dağları takip eden yüzey şekilleridir. Göreceli olarak dağlar, Eğin (Akpınar, 2012) ve Erzurum türkülerinde olduğu (Şahinalp, 2012; Aliagaoglu, 2018) gibi sıkça türkülerde işlenmemiştir. Şahinalp (2012) çalışmasında Antalya, Erzurum, Konya, Rize ve Şanlıurfa illerinin türkülerini ele almış, bu türkülerde dağ-tepe tekrarlanma sayısı 62 türküde 104 tekrarla topoğrafik özellikler arasında ön plana çıkmıştır. Manisa türkülerinde turnalı türküler belki uzağı, hasreti veyagurbeti ifade etmektedir ancak göç ve gurbet türkülerinin azlığı alanın göç vermediğini anlatmaktadır. Bu özellik ekonomik gelişmişlikle yakından ilgilidir. Manisa bugün sanayi şehridir (Aslan, 2018). Ancak türküler daha çok geçmişle ilgilidir. Şehrin geçmişte şehzade şehri olduğu da unutulmamalıdır. Manisa türküleri bu açıdan Eğin türküleriyle (Akpınar, 2012) zıtlık oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Akbulut, G. E. (2018). *Ordu türkülerinde kadın tipleri*. [Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgün, D. (2006). *Kırşehir türkülerinde insan*. [Yüksek Lisans Tezi], Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akpınar, E. (2012). Eğin türkülerinin coğrafi analizi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (4), 253-274.
- Aliagaoglu, A. ve Uğur, A. (2012). *Şehir Coğrafyası*. Nobel Yayınevi.
- Aliagaoglu, A. (2018). Türkülerde Erzurum: bir şehir kimliği çalışması. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 44, 14-25.
- Arı, Y. (2005). Amerikan kültürel coğrafyasında peyzaj kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10 (13), 311-339.
- Arı, Y. ve Köse, A. (2005). İnsan ve çevre etkileşimini yorumlamada yeni bir alternatif: kültürel coğrafya, *Türk Coğrafya Kurumu Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*, 51-59.
- Aslan, F. (2018). *Sanayi şehri Manisa*. Çantay Kitabevi.
- Ataman, A. (2009). *Bu Toprağın Sesi-Halk Musikimiz*. Süleyman Şenel (Ed.). Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Atılğan, H. (2003). *Türkülerin İsyanı*. Akçağ Yayınları.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. Pan Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (2013). *Türk Halk Bilimi I, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Gerçek Yayınevi.
- Bulut, İ. (2015). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde coğrafya. Meydan A. ve Çetin T. (Ed.). *Türk Kültüründe Coğrafya I* içinde (ss. 345-356). Pegem.
- Cangür, A. (2013). *Batı Anadolu'da efelik ve eşkıyalık türküleri ve hikâyelerinin edebi yönden incelenmesi*. [Doktora Tezi], Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Carney, G. O. (1990). Geography of music: inventory and prospect. *Journal of Cultural Geography*, 10 (2), 35-48.
- Carney, G. O. (1998). Music geography. *Journal of Cultural Geography*, 18 (1), 1-10.
- Güngör, Ş. (2015). Karacaoğlan şiirlerinde coğrafi unsurlar. Meydan A. ve Çetin T. (Ed.). *Türk Kültüründe Coğrafya I* içinde (ss. 198-218). Pegem Akademi.
- Çetin, S. (2015). Orta Asya'dan Anadolu'ya geleneksel Türk konutunda tarihsel süreklilikler. Meydan A. ve Çetin T. (Ed.). *Türk Kültüründe Coğrafya I* içinde (ss. 297-309). Pegem Akademi.
- Cuche, D. (2004). *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı* (T. Arnas, Çev.). Bağlam Yayıncılık.

- Dalbom, C. J. (2006). Music and sound geography. Warf B. (Ed.). *Encyclopedia of Human geography* içinde (ss. 313-314). Sage Publication.
- Doğanay, H. (1992). *Coğrafyaya Giriş*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Dursunoğlu, H. ve Gülerüz, Ş. (2015). Türkiye'de geçen Türkiye dışındaki yer isimleri. 4 Ağustos 2021 tarihinde ayk.gov.tr adresinden erişildi.
- Düzgün, D. (2003). Erzurum çarşı pazar, *Milli Folklor*, 58 (Yaz), 76-85.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm, *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Erdem, M. E. (2018). *Erzincan türküleri üzerine bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi], Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, O. (2012). *Silifke halk oyunlarında yer alan türkülerin konuları-Silifke türkülerindeki motifler ve semboller*. [Yüksek Lisans Tezi], Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertürk, S. A. (Ty). *Kültürel Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekân*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Evci, A. (2018). *Orta Karadeniz Bölgesine Ait Türkülerde Türk Yaşam Tarzı*. [Yüksek Lisans Tezi], Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gazimihal, M. R. (2006). *Anadolu Türküler ve Musiki İstikbalimiz*. Ötüken Yayınları.
- Göher, F. (2010). Türkülerde motifler. *Türk Yurdu Dergisi*, 30 (62), 269 (630), 173-180.
- Gökçe, E. (1982). *Eğin Türküleri* (6. Bs.). Yaba Yayınları.
- Gönen, S. (2010). Türkülerin dilinde İstanbul silüetinin görünümü, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 159-178.
- Gregory, D., Chonstone, R., Geraldine, P., Watts, M. ve Whatmore, S. (2009). *Dictionary of Human Geography* (5th ed.). Wiley and Blackwell Publication.
- Güleç, H. (2006). Türkülerin ve destanların dilinde Bayburt. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, 650, 151-160.
- Gümüşçü, O. (1018). Tarihi coğrafya ve kültürel miras. *Erdem*, 75, 99-120.
- Güngör, Ş. (2015). Karacaoğlan şiirlerinde coğrafi unsurlar. Meydan A. ve Çetin T. (Ed.). *Türk Kültüründe Coğrafya I* içinde (ss. 198-218). Pegem Akademi.
- Kara, H. (2016). Azerbaycan türkülerinde coğrafyanın rolü, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 47, 396-402.
- Karademir, N. (2015). Aşık Veysel'in şiirlerinde coğrafi unsurlar. Meydan A. ve Çetin T. (Ed.). *Türk Kültüründe Coğrafya I* içinde (ss. 221-248). Pegem Akademi.
- Karakaş, A. (2011). *Çukurova Türkü Söyleme Geleneğinde Hikâyeli Türküler (Adana, Osmaniye)*. [Doktora Tezi], Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuzulu, Z. ve Atnur, G. (2007). Kültür coğrafyası açısından bir inceleme: Tortum, Çıldır ve Tödürge (Demiryurt) Gölleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 34, 157-167.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*. (2. Bs.). Akçağ Yayınları.
- Kaya, İ. (2015). Kültürel dönüş ve yeni kültürel coğrafya. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Yıllık Kongresi* (629-633). 21-23 Mayıs 2015. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve kültürel coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15 (24), 177-190.
- Keleş, R. (2005). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29 (246), 9-18.
- Koday, S. ve Yılmaz, E. (2017). Osmaniye türkülerinde coğrafi motifler. Aslan F. (Ed.). *Türkiye Coğrafya Araştırmaları* içinde (ss. 527-544). Pegem Akademi.
- Korkmaz, M. A. (2006). *Türkü türü ve Doğu Karadeniz türkü kültürü*. [Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Melikoğlu, A. (2012). *Türkülerde gök ve gök unsuru ile ilgili inançlar*. [Yüksek Lisans Tezi], Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Meydan, A. (2015). Yunus Emre şiirlerinde coğrafi unsurlar. Meydan A. ve Çetin T. (Ed.). *Türk Kültüründe Coğrafya I* içinde (ss. 167-181). Pegem Akademi.
- Meydan, A. (2018). Ferdi Tayfur Şarkılarında Coğrafi Unsurlar, *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(1) 79-100.
- Mirzaoğlu, F. G. (2003). *Çukurova Bozlağı*. Binboğa Yayınları.
- Mirzaoğlu, F. G. (2005). Türkülerde mitolojik unsurlar. *Türkbilig*, 10, 34-53.
- Mirzaoğlu, F. G. (2008). Üsküdar'a gideriken aldı da bir yağmur: musikide Üsküdar imgesi. VI. *Uluslararası Üsküdar Sempozyum Bildiriler I* (419-430). İstanbul.

- Mirzaoğlu, F. G. (2012). Türk halk türkülerinde değirmen motifi ve değirmenci türküleri. *Bilig*, 62, 159-182.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerde kültür kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 123-139.
- Özbek, M. (1981). *Folklor ve Türkülerimiz*. Ötüken Yayınları.
- Özçağlar, A. (2003). *Coğrafyaya giriş, sistematik, kavramlar, yöntemler*. Hilmi Usta Matbaacılık.
- Öztelli, C. (2002). *Evlerinin Önü, Türküler*. Özgür Yayınları.
- Şahin, M. (2010). *Türk halk müziğinde coğrafi motifler ve türküler atlası*. [Yüksek Lisans Tezi], Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahinalp, M. S. (2012). Müzik coğrafyası açısından bir araştırma: doğal ortam özelliklerinin türkü sözleri üzerindeki etkisi, *International Journal of Social Science*, 517, 633-661.
- Tan, N. (2000). *Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler*. Artmedia.
- Tanrıkulu, M. (1018). *Coğrafya ve kültür, mekân, kültür, tarih, coğrafi işaret*. Pegem Akademi.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2006). *Beşeri coğrafya: İnsan, kültür ve mekân*. Çantay Kitabevi.
- Turhan, S. (2010). *Manisa türküleri ve oyun havaları*. Cem Veb Ofset.
- Kolektif. (2006). *Türk Halk Müziği Antolojisi 1*. TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Kolektif. (2006). *Türk Halk Müziği Antolojisi 2*. TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Kolektif. (2006). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1*. TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Kolektif. (2006). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1*. TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Uğur, A. (2015). Müzik coğrafyası: Türkülerdeki coğrafya. *Bilig*, 74, 239-260.
- Üstüntaş, S. (2018). *Ege Bölgesi türkülerinde eşkıya tipi*. [Yüksek Lisans Tezi], Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vural, F. G. (2011). Türk kültürünün aynası türküler. *Journal of New World Sciences Academy*, 6 (3), 397-411.
- Warf, B. (Ed.) (2006). *Encyclopedia of human geography*. Sage Publications.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü*. Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Bs.). Seçkin Yayıncılık.

Etik kurul onayı

Literatür taramasına dayalı bir çalışma olması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.